

***'Af en toe kan
ik peilloos
ongelukkig zijn.
Als kind had
ik dat al'***



KITTY COURBOIS

door Rick de Leeuw

Kitty Courbois (1937) is de *grande dame* van het Nederlandse toneel en ook als filmactrice behoort ze sinds jaar en dag tot de top. Een gesprek over liefde, vrijheid en boormachines.

*De eerste keer dat ik Kitty Courbois ontmoette was in 1983 op de set van de speelfilm **An Bloem**. Zij speelde de titelrol, ik speelde het vriendje van haar dochter, gespeeld door Marina de Graaf. Rijk de Gooijer, Renée Soutendijk, de top van de Nederlandse filmwereld deed mee en ik ook! Aanvankelijk had ik vier draaidagen, waarvan er op het laatste moment twee vervielen. Mijn drie regels tekst werden tijdens de opnames geschrapt en ik stunteelde me door twee korte scènes heen. In de montage sneuvelde het grootste deel van mijn rol. Wie goed oplet, ziet me op de achtergrond een deur openen en verdwijnen. Voorgoed. Kitty kreeg lovende kritieken, de film flopte jammerlijk.*

Droom van een meisje

Kitty Courbois: "Als meisje van veertien, vijftien jaar ging ik vaak naar de film, en natuurlijk droomde ik ervan ooit de hoofdrol te spelen. Welk meisje droomt daar nu niet van? Toen ik van school kwam, wist ik eigenlijk niet goed wat ik wilde. Ik zong graag en iemand raadde mij de toneelschool aan. Meer uit nieuwsgierigheid dan met een brandende ambitie ben ik daarheen gegaan. Als ik er de krant niet mee haal, stop ik en ga ik iets anders doen, zo dacht ik erover. Ik was ooit één keer naar de *Gijsbrecht* geweest en dat vond ik eerlijk gezegd maar een saaie bedoening. Op de toneelschool kwam ik bij Frans Weisz in de klas. Toen hij voortijdig werd weggestuurd, zei hij tegen me: 'Ik word een beroemd regisseur en jij speelt de hoofdrol in mijn eerste film, dat beloof ik je.' En zo is het gegaan. Op een dag kreeg ik een brief van hem dat ik onmiddellijk naar Rome moest komen. En ik moest een paar kilo afvallen, ►

dat stond ook in die brief. Een week later reed ik met een hoed op en een stola om mijn nek in een koets rond het Colosseum met een camera tegenover me. *Helden in een schommelstoel*, zo heette die film. De cameraman sprak Engels maar bleek later gewoon een Nederlander te zijn, en Frans praatte alleen maar Italiaans tegen me. *Als ik Hollands tegen je praat, ga ik huilen*, zei hij. Ik vond het geweldig. Voor het eerst in een vliegtuig, voor het eerst in Rome, alles was nieuw voor me. De werkelijkheid was opeens de droom geworden die ik als jong meisje zo vaak gedroomd had. En omdat ik het al zo vaak gedroomd had, keek ik er eigenlijk niet eens van op dat het gebeurde. Dit is leuk, dacht ik alleen maar, dit is wat ik wil.”

Beter in vriendschap

“Ik val voor mannen die leuk vinden wat ik leuk vind, die houden van de muziek waar ik van hou, die een hekel hebben aan waaraan ik een hekel heb. Dat laatste is niet onbelangrijk. Het draait om herkenning. Ik wil mijn kijk op de wereld delen met een gelijkgestemde. Omdat met z’n tweeën naar een museum gaan veel leuker is dan alleen. Of op vakantie. Heel het leven, eigenlijk. Misschien is liefde een vorm van zelfbevestiging en zocht ik altijd iemand die het in alles met me eens was. Het eens zijn. Niet één zijn, maar ééns. Dat is liefde voor mij. Geen wonder dat het nooit gelukt is. De vriendschappen die ik koester zijn op datzelfde gevoel gebaseerd, bedenk ik me nu.

1937 Wordt in Nijmegen geboren als Catharina Anna Petronella Antonia Courbois

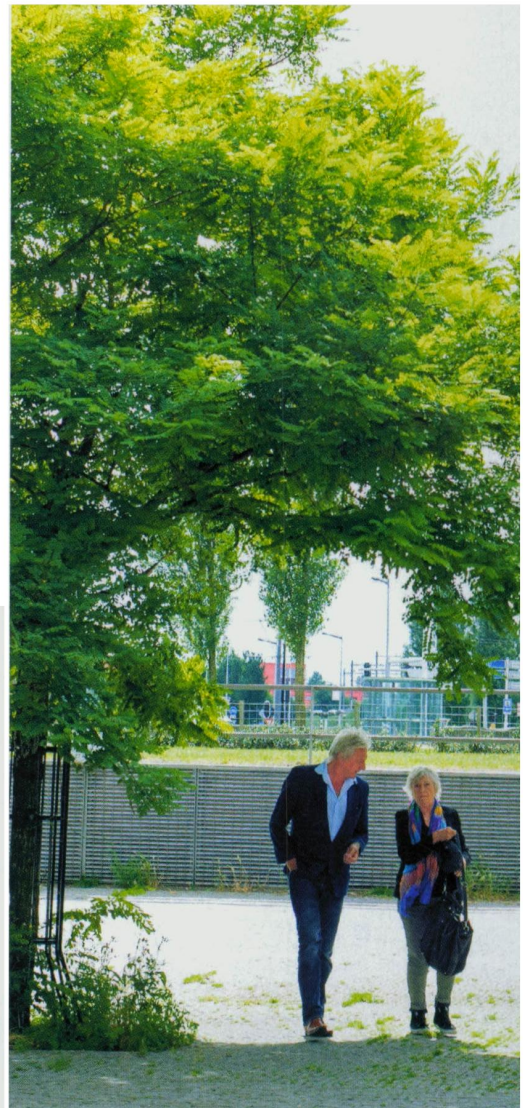


1958 Sluit zich aan bij het cabaretgezelschap van Ted de Braak

1960 Doet eindexamen aan de toneelschool van Arnhem

1963 Maakt haar acteerdebuut in de korte film *Helden in een schommelstoel*

1966 Breekt door met haar rol in *Het gangstermeisje*



‘Niet één zijn, maar ééns. Dat is liefde voor mij. Geen wonder dat het nooit gelukt is’

In vriendschap ben ik beter dan in liefde. Ik heb veel fijne mensen om me heen, ik ben iemand van de langdurige vriendschappen. Ik ben altijd degene geweest die een relatie beëindigde. Slechts één keer in mijn leven ben ik door iemand in de steek gelaten. Afschuwelijk vond ik het. Dat overkomt me nooit meer, heb ik me toen voorgenomen. Ik verdenk mezelf er wel eens van dat mijn relaties daarom altijd mislukken. Ik wil de ander vóór zijn. Verlaten om te voorkomen dat ik verlaten wordt. Pijn vermijden. Hoewel verlaten soms net zoveel ellende geeft als verlaten worden.”

Per se onafhankelijk zijn

“Scheiden is pijnlijk. Eind jaren zestig ben ik getrouwd geweest. Ik hield van hem en dacht dat het zou lukken. Je trouwt natuurlijk niet met het idee dat het niet gaat lukken. Op de toneelschool hadden we al eens een relatie gehad die toen ook was stukgelopen. Maar de tweede keer lukt het wél, moet ik gedacht hebben. Een misrekening. We hadden een mooie dochter, maar het huwelijk lukte gewoon niet. Ik was begin dertig en wilde per se onafhankelijk zijn, dat speelde begin jaren zeventig heel erg. Ik stond voor de rechter en hield vol dat ik

geen alimentatie wenste te ontvangen. Men vond dat raar, maar ik wilde geen geld accepteren. Niet omdat ik zo nobel ben, absoluut niet, ik vond het gewoon onzin. Ik had evenveel schuld aan de scheiding als hij, en ik wilde niet dat hij daarvoor moest opdraaien. De rechter heeft me wel drie keer gevraagd of ik het zeker wist. Ik wist het zeker. Dat de vader van mijn kind eventueel mee wilde betalen vond ik fijn, vanzelfsprekend, maar daar had een rechter zich niet mee te bemoeien. Uit vrije wil gaat alles beter dan met de vuist op tafel, zo denk ik erover. Onze dochter woonde bij mij, maar haar vader heeft zijn rol goed op zich genomen. Ik heb altijd geprobeerd hem bij de opvoeding te betrekken, hoe moeilijk dat soms ook was. We hadden voor die scheiding een pro deo advocaat in de arm genomen, maar die heeft er een puinhoop van gemaakt. Het heeft daardoor een paar jaar geduurd voor de scheiding erdoor was. Génant natuurlijk, want het leven ging door. Een kind zonder vader is niets. Hoe rottig het in het begin ook was, met al de ruzies en het verdriet, toch wilde ik dat het een beetje leuk verliep. Dat is ons uiteindelijk nog behoorlijk gelukt.”

Ongeschikt voor relaties

“Ik wilde veel meer kinderen, een groot gezin. Grote tafels wilde ik, met veel eten. Het is me niet gelukt. Ik bleek daar geen talent voor te hebben. Niet voor een gezin en niet voor de liefde. Ik ben er domweg niet voor in de wieg gelegd. Ik ben heel vaak ►



1969 Speelt de hoofdrol in het toneelstuk *Vrijdag* van Hugo Claus, met wie ze een stormachtige relatie krijgt

1979 Wint een Colombina voor haar rol in *Nekrassov* bij Toneelgroep Baal

1986 Speelt de hoofdrol in de film *Op hoop van zegen*

1968 Trouwt met schilder Rik van Bentum; geboorte dochter Gijsje

'Ik moet echt een kluscursus volgen. Een lampje aan de muur monteren, dat wil ik verdomme zélf kunnen'

verliefd geweest, elke keer weer met een kinderlijk enthousiasme. Deze keer is het wél raak. En hup, daar sprong ik weer het diepe in. Maar nooit is het me gelukt een langdurige relatie op te bouwen. Niet omdat de dop niet op de tandpasta werd gedraaid, en met geld had het ook nooit iets te maken. Meestal begon het ermee dat ik 's avonds laat thuiskwam en er gaandeweg een verwijtend toontje in de gesprekken kroop. Ik ben vrij gemakkelijk om mee te leven, denk ik. Als ik gewoon mijn gang kan gaan, komt het allemaal wel goed. Maar vroeg of laat proberen ze me te veranderen. Dan moet het opeens zoals zij vinden dat het moet. Zijn ze nou helemaal besodemieterd? Als de roes van de verliefdheid voorbij is, bekruipt me telkens weer dat beklemmende gevoel van onvrijheid. Ik ben tot de slotsom gekomen dat ik totaal ongeschikt voor relaties ben. Spijtig, maar niet onoverkomelijk. De pest is alleen dat ik alleen-zijn ook niet leuk vind. Dat is een vrij hopeloze situatie, inderdaad. Ik kan niet samen en ik wil niet alleen. Maar voor de rest gaat het geweldig."

Peilloos ongelukkig

"Het schemeruur vervult me soms met grote weemoed. Mijn moeder kon er ook niet tegen. Ik herinner me dat we samen zwijgend bij het raam zaten, wachtend tot het voorbij was. Dat trage donker worden. Vooral in de herfst kan dat eindeloos lang duren. Schiet toch op, zeg. *l'Heure bleue* noemen de Fransen het. *Het blauwe uur*. Ik steek meestal een boel kaarsen aan, en als de avond eenmaal is gevallen, is dat gevoel meestal ook weer weg. Af en toe kan ik peilloos ongelukkig zijn. Als kind had ik

dat al. Hoge pieken en diepe dalen. Ik beleef ze heel intens. Gelukkig duurt het nooit lang, ik word altijd anders wakker dan ik inslaap. Als ik zwaarmoedig naar bed ga, kan ik vrolijk wakker worden. Ik hou van de ochtend. Nieuwe ronde, nieuwe kansen. Geen twee dagen zijn hetzelfde en het gaat toch nooit zoals je denkt dat het gaat. Daar hou ik me aan vast als alles tegenzit: niets is zeker in het leven. Godzijdank. Ik geloof in het toeval."

Eigen koers uit lijfbehoud

"Veel mensen hebben de neiging alles goed te willen doen. Toen ik jong was wilde ik altijd aardig gevonden worden. Dat is een heel slechte eigenschap die voortkomt uit onzekerheid. Toen ik mezelf er op betrapte, heb ik er onmiddellijk iets aan gedaan. Ik ben een tijdje expres heel onaardig tegen de mensen gaan doen. Dat is natuurlijk ook niet de oplossing, maar het heeft me geleerd altijd mijn eigen koers te varen. Uit lijfsbehoud. Ik woon nu al jaren in mijn eentje. Ik vind het vooral jammer dat ik nooit een kluscursus gevolgd heb. Dat moet ik echt nog eens gaan doen. Laatst heb ik bijvoorbeeld twee leuke lampjes gekocht die aan de muur moeten worden gemonteerd, en ik vertik het om iemand te vragen dat voor me te doen. Ik wil dat verdomme zelf kunnen. Maar helaas woon ik in een nieuwbouwhuis met van die muren waar je zelfs geen betonspijker in kan slaan, dus heb ik onlangs een betonboor gekocht. Daar kan ik dan weer niet mee omgaan, dus moet ik alsnog iemand om uitleg vragen. Vreselijk. Ik maak 't mezelf niet gemakkelijk, ik weet het. Maar ach, het houdt me bij de les." ■



1983 Speelt de hoofdrol in de film *An Bloem*

1987 Tekent een vast contract bij Toneelgroep Amsterdam

1992 Retrospectief rond haar werk door het Nederlands Film Festival





KITTY COURBOIS

door Rick de Leeuw



2007 Speelt Adriana Verbrugge in *Gooische vrouwen*

2010 Ontvangt de Courbois-parel en het Ereteken van Verdienste van de gemeente Amsterdam (bij haar 50-jarig jubileum aan het Nederlandse toneel)

2012 Vertolkt de rol van koningin Wilhelmina in de tv-serie *Beatrix*; *Oranje onder vuur* en tante Jannie in *Dokter Tinus*; start theatertournee *Courbois – Parels van poëzie*